CALCURI FRAZEOLOGICE NERECOMANDATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ DIN BASARABIA

PHRASEOLOGICAL CALQUES NON-RECOMMENDED IN CONTEMPORARY ROMANIAN LANGUAGE IN BESSARABIA

(Abstract)

In the contemporary Romanian language in Bessarabia, the phraseological calque phenomenon is pretty frequent, following the intense contact between Romanian and Russian (which is actively spoken on the eastern aria of the Prut river). The fundamental criterion which is the basis of identifying a phraseological calque in Romanian of a Russian pattern is the lack of such structure in standard Romanian, but existence of its equivalent in the interaction language. Also, the presence of some phraseological lexical and grammatical elements of the Romanian language to the left of the Prut river, which are differentiated from the phraseological units in standard Romanian, but their identification in Russian is also a confirmation that the former is a calque.

Romanian language has phraseological structures that are well-known and well-defined to express one meaning or another, without the need for calques. As such, the phraseological calques in the Bessarabian Romanian are not recommended, since they uselessly double the phraseological vocabulary of standard Romanian.

Cuvinte-cheie: calc frazeologic, interacţiune lingvistică, imitaţii frazeologice totale, parţiale, perfecte şi imperfecte; caracter nerecomandat.

Key-words: phraseological calque, linguistic interaction, total, partial, perfect and imperfect phraseological imitations; non-recommended feature.

1. Calcul frazeologic constă în transpunerea (fidelă) a unei îmbinări stabile de cuvinte dintr-o limbă în alta. Calcul frazeologic, în general, este considerat un mijloc productiv de îmbogăţire a fondului frazeologic al unei limbi[1]. Când

[1] Vezi: Iordan (1949), Mihăilă (1954), Farcaş (1958), Rizescu (1958), Vascenco (1962), Hristea (1965), Hristea (1968), Hristea (1984a), Stanciu-Istrate (2006).

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

însă imitarea modelului străin duce la crearea unui frazeologism nefiresc sau redundant pentru limba în care a pătruns, atunci vorbim despre calcuri frazeologice nerecomandate[2].

În limba română actuală din Basarabia, fenomenul calchierii frazeologice nerecomandate se întâlneşte destul de frecvent, ca urmare a contactului intens dintre limba română şi limba rusă (limbă activ vorbită în arealul lingvistic din stânga Prutului)[3].

2. Criteriul fundamental care stă la baza recunoaşterii calcului frazeologic din româna de la Est de Prut îl constituie lipsa structurii în discuţie în limba română comună şi existenţa echivalentului său în limba rusă. Spre exemplu: **a lua apă în gură*[4] pentru *a tăcea chitic/ ca peştele/ ca pământul*, cf. rus. *набрать в рот воды*; **a merge pe strună în faţa cuiva* pentru *a ţâţâi de frica cuiva; a şti de frica cuiva*, cf. rus. *ходить по струнке перед кем-либо*; **a scărpina limba (cu cineva)* pentru *a sta la taifas (cu cineva)*, cf. rus. *чесать язык (с кем-либо)*; **spaţii albe* pentru *loc neexplorat*, cf. rus. *белое пятно* etc.

De asemenea, prezenţa unor elemente lexicale diferenţiate în frazeologismul din româna din stânga Prutului faţă de unitatea frazeologică din româna comună şi regăsirea acestora în structura corespondentă din limba rusă confirmă că cel dintâi este un calc. Spre exemplu: **a dispărea fără (de) veste* pentru *a dispărea fără urmă*, cf. rus. *пропасть без вести*; **a i se învârti (cuiva) cuvântul pe limbă* pentru *a-i sta (cuiva) cuvântul pe limbă*, cf. rus. *слово вертится (у кого-то) на языке*; **treaba merge ca pe unt* pentru *treaba merge ca pe roate/ ca unsă; treaba merge strună*, cf. rus. *дело идет как по маслу*; **bani curaţi* pentru *bani gheaţă*, cf. rus. *чистые деньги* etc.

Calcurile frazeologice nerecomandate din această categorie, de cele mai multe ori, au în structura lor un singur lexem diferenţiat faţă de îmbinarea frazeologică din româna comună. Acest element, cel mai adesea, este un verb, un substantiv sau un adjectiv. Spre exemplu: **a juca (cuiva) pe nervi* pentru *a călca (cuiva) pe nervi*, cf. rus. *играть (кому-либо) на нервах* (unde diferă verbul); **a pune (pe cineva) în galoş* pentru *a pune (pe cineva) în cofă*, cf. rus. *посадить (кого-либо) в галошу* (unde diferă substantivul); **a trăi pe*

[2] Vezi: Mândâcanu (1987), Palii (1991), Mătcaş (1995), Guţu (1998), Condrea (2001), Popuşoi (2013).

[3] Calcurile frazeologice nerecomandate, examinate în acest articol, sunt excerptate de pe Odnoklassniki (un site de socializare foarte popular în rândul basarabenilor), din unele dicţionare de cultivare a limbii, dar şi din comunicarea directă cu nativii din acest areal lingvistic.

[4] În această lucrare, asteriscul (*) indică faptul că frazeologismele în faţa cărora este pus sunt structuri nerecomandate în limba română din Basarabia.

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

picior larg pentru *a trăi pe picior mare*, cf. rus. *жить на широкую ногу* (unde diferă adjectivul).

Faptul că unele calcuri frazeologice din româna din stânga Prutului (respectiv, din limba rusă) se deosebesc de cele din româna standard printr-un singur element lexical ar putea fi explicat prin aceea că asemenea structuri reprezintă unităţi frazeologice cu caracter internaţional, care au în calitate de etimon un frazeologism comun dintr-o limbă de circulaţie internaţională (în special, din franceză).

Un alt indiciu că avem a face cu un calc frazeologic după limba rusă este identitatea atât a structurii, cât şi a regimului gramatical din expresiile din româna de la Est de Prut cu ale celor din limba rusă. Spre exemplu: **a trage timpul/ vremea* pentru *a trage de timp*, cf. rus. *тянуть время* (unde se păstrează structura şi regimul neprepoziţional din rusă); **mi-i (tare) greu pe inimă* pentru *mă apasă ceva pe suflet*, cf. rus. *мне (очень) тяжело на сердце* (unde se păstrează structura şi regimul cazului dativ din rusă); **totul e pe vechi* pentru *totul e aşa cum a fost/ totul e neschimbat*, cf. rus. *все по старому* (unde se păstrează structura şi regimul prepoziţional din rusă) etc.

După cum observăm, identificarea calcului frazeologic se face prin metoda comparaţiei. Astfel, confruntând unităţile frazeologice din româna din Basarabia cu echivalentele lor din limba română standard, pe de o parte, şi cu corespondentele lor din rusă, pe de alta, se constată apartenenţa sau neaparţinerea celor dintâi la categoria calcurilor frazeologice, după limba rusă.

3. Din punct de vedere tipologic, deosebim calcuri frazeologice totale, parţiale, perfecte şi imperfecte[5].

Calcurile frazeologice totale se caracterizează prin traducerea integrală a lexemelor din componenţa unităţilor frazeologice ruseşti. În această categorie de calcuri frazeologice, deosebim două subclase:

a) Structuri în care toate elementele lexicale din calcul frazeologic diferă de cele din româna standard (ex.: **de pe corabie la bal* pentru *pe nepusă masă*, cf. rus. *с корабля на бал*; **reparaţia hainelor (firmă)* pentru *atelier de croitorie*, cf. rus. *ремонт одежды*; **spaţii albe* pentru *loc neexplorat*, cf. rus. *белое пятно*);

b) Structuri în care doar unele elemente lexicale din calcul frazeologic diferă de cele din româna standard (ex.: **adeverinţă de naştere* pentru *certificat de naştere*, cf. rus. *свидетельство о рождении*; **bursă mărită* pentru *bursă de merit*, cf. rus. *повышенная стипендия*; **a scrie o cerere* pentru *a face o cerere*, cf. rus. *писать заявление*).

[5] Vezi: Hristea (1984b), p. 152, Stanciu-Istrate (2006), p. 123–124.

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

Calcurile frazeologice parţiale se definesc prin prezenţa concomitentă în structura lor atât a elementelor rezultate din traducere, cât şi din împrumut (din preluare). De exemplu: **a bea medicamente* pentru *a lua medicamente*, cf. rus. *пить медикаменты*; **a construi intrigi* pentru *a urzi intrigi*, cf. rus. *строить интриги*; **ecran azuriu* pentru *micul ecran*, cf. rus. *голубой экран*; **stagiu în/ de muncă* pentru *vechime în muncă*, cf. rus. *трудовой стаж*; **a trece concursul* pentru *a lua concursul/ a reuşi la concurs*, cf. rus. *пройти конкурс*.

Analizând calcurile frazeologice parţiale, constatăm că elementele lexicale preluate din structurile ruseşti (vz. *medicamente, intrigi, ecran, stagiu, concurs*) reprezintă şi în limba rusă împrumuturi. De cele mai multe ori, acestea au pătruns în rusă din limbile neoromanice (în special, din franceză). Prin urmare, este firesc ca astfel de lexeme să se regăsească şi în vocabularul limbii române standard, dat fiind originea lor comună în aceste două limbi de interacţiune. După cum observăm, în structura calcurilor frazeologice, elementele lexicale împrumutate au atât caracter normat, cât şi inadecvat.

Aşadar, în urma calchierii (totale şi parţiale) a unităţilor frazeologice după limba rusă, structurile obţinute fie se diferenţiază complet (din punctul de vedere al învelişului sonor) de cele din româna comună (vz. calcurile frazeologice totale de la *a*), fie au şi unele lexeme comune cu cele din limba română standard (vz. calcurile frazeologice parţiale şi cele totale de la *b*).

Calcurile frazeologice perfecte reproduc întocmai topica, regimul gramatical şi categoriile gramaticale de număr şi de timp ale lexemelor din structura frazeologismului model. Spre exemplu: **a învârti (pe cineva) în jurul degetului* pentru *a învârti/ a purta/ a juca (pe cineva) pe degete*, cf. rus. *обвести (кого-либо) вокруг пальца* (unde se păstrează tipul regimului prepoziţional şi numărul singular al substantivului din rusă); **timpul ne va arăta* pentru *vom trăi şi vom vedea*, cf. rus. *время покажет* (unde se păstrează subiectul gramatical din rusă); **film negru-alb* pentru *film alb-negru*, cf. rus. *черно-белое кино* (unde se păstrează topica din rusă) etc.

Calcurile frazeologice imperfecte prezintă anumite deosebiri (în ceea ce priveşte numărul, timpul şi topica) faţă de structurile din limba de interacţiune. Spre exemplu: **a cădea/ a muri cu moarte de erou* pentru *a cădea/ a muri ca un erou*, cf. rus. *пасть/ погибнуть смертью храбрых* (unde nu se păstrează numărul substantivului *erou*, care, în rusă, este la plural); **maestru de toată mâna* pentru *meşter la toate*, cf. rus. *мастер на все руки* (unde nu se păstrează numărul substantivului *mână* şi al adjectivului *toată*, care, în rusă, sunt la plural); **n-a lovit deget de deget* pentru *n-a mişcat măcar un deget*, cf. rus. *палец о палец не ударил* (unde nu se păstrează topica din rusă) etc.

Prin urmare, calcurile frazeologice totale şi parţiale se raportează la caracterul integral – nonintegral al traducerii elementelor lexicale din structurile model, iar calcurile frazeologice perfecte şi imperfecte se referă la gradul de fidelitate a imitaţiei sub aspect gramatical.

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

4. Din punct de vedere morfologic, calcurile frazeologice din limba română din Basarabia, după limba rusă, vizează cel mai frecvent:

– structurile verbale (ex.: **a avea un roman (de dragoste) cu cineva* pentru *a avea o idilă cu cineva*, cf. rus. *иметь (любовный) роман с кем-либо*; **a pune totul pe o carte* pentru *a juca totul pe o carte*, cf. rus. *поставить все на одну карту*; **a se lua în mâini* pentru *a se îmbărbăta; a se stăpâni; a se liniști*, cf. rus. *взять себя в руки*; **a strânge (pe cineva) la ungher* pentru *a strânge (pe cineva) cu uşa*, cf. rus. *прижать (кого-либо) в угол* etc.);

– structurile nominale (ex.: **armă rece* pentru *armă albă*, cf. rus. *холодное оружие*; **hrană uscată* pentru *hrană rece*, cf. rus. *сухая пища*; **loc cald* pentru *loc de pricopseală; slujbă bună*, cf. rus. *теплое местечко*; **martor viu* pentru *martor ocular*, cf. rus. *живой свидетель*; **muncă neagră* pentru *muncă de salahor*, cf. rus. *черная работа* etc.);

– structurile adverbiale (ex.: **acum doi ani în urmă* pentru *acum doi ani*; *cu doi ani în urmă*, cf. rus. *два года тому назад*; **de la întâmplare până la întâmplare* pentru *de la caz la caz*, cf. rus. *от случая к случаю*; **în dependenţă de...* pentru *în funcţie de...*, cf. rus. *в зависимости от...*; **mai în scurt* pentru *pe scurt*, cf. rus. *вкратце* etc.).

5. Sub aspect semantico-sintactic, sunt afectate de fenomenul calchierii nerecomandate sintagmele, locuţiunile şi expresiile. Spre exemplu:

– sintagme (ex.: **beţişor fermecat* pentru *baghetă magică*, cf. rus. *волшебная палочка*; **bani lungi* pentru *câştig mare; bani grei*, cf. rus. *длинные деньги*; **venit curat* pentru *venit net*, cf. rus. *чистый доход* etc.);

– locuţiuni (ex.: **a fi în curs* pentru *a fi la curent*, cf. rus. *быть в курсе*; **a ridica (cuiva) dispoziţia* pentru *a binedispune (pe cineva); a crea (cuiva) bună dispoziţie*, cf. rus. *поднять (кому-то) настроение*; **damă a inimii* pentru *aleasă a inimii; iubită*, cf. rus. *дама сердца*; **de rând cu...* pentru *concomitent cu...; paralel cu...; odată cu...; alături de...*, cf. rus. *наряду с...*; **nici într-un caz* pentru *în niciun caz*, cf. rus. *ни в коем случае*; **palid ca o pânză* pentru *palid/ galben ca ceara*, cf. rus. *бледный как полотно* etc.);

– expresii (ex.: **a deschide cărţile* pentru *a da cărţile pe faţă*, cf. rus. *открыть карты*; **a-i face (cuiva) concert(uri)* pentru *a-i face (cuiva) muzică/ scandal*, cf. rus. *сделать кому-либо концерт*; **a merge cu paşi de broască ţestoasă* pentru *a merge ca melcul*, cf. rus. *идти черепашьим шагом*; **a turna apă la moara cuiva* pentru *a da apă la moara cuiva*, cf. rus. *лить воду на чью-либо мельницу* etc.).

6. Influenţa limbii ruse asupra românei de la Est de Prut se exercită în toate stilurile funcţionale ale limbii. Astfel, calcurile frazeologice nerecomandate din româna actuală din Basarabia au atât caracter livresc, cât şi colocvial, dar şi argotic. Spre exemplu:

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

– Calcuri frazeologice culte (ex.: **a citi (cuiva) morală* pentru *a face (cuiva) morală*, cf. rus. *читать (кому-либо) мораль*; **a construi planuri* pentru *a face planuri*, cf. rus. *строить планы*; **a examina problema din toate părţile* pentru *a examina problema sub toate aspectele*, cf. rus. *рассмотреть вопрос со всех сторон*; **a face o concluzie* pentru *a trage o concluzie*, cf. rus. *сделать вывод*; **a-şi lua de pe sine orice răspundere* pentru *a-şi declina orice răspundere*, cf. rus. *снять с себя всякую ответственность* etc.).

După cum observăm, în categoria frazeologismelor cu caracter cult, se includ cu precădere locuţiunile. Acest aspect se explică prin corelaţia dintre sobrietatea stilului livresc şi lipsa de expresivitate, de afectivitate a locuţiunilor.

– Calcuri frazeologice colocviale (ex.: **a ieşi uscat din apă* pentru *a ieşi/ a scăpa cu faţa curată; a ieşi basma curată*, cf. rus. *выйти сухим из воды*; **a nu-i fi toate acasă* pentru *a-i lipsi (cuiva) o doagă; a fi (cam) într-o doagă/ într-o ureche*, cf. rus. *у него не все дома*; **a (se) uda până la coaste* pentru *a (se) uda până la piele/ a (se) uda leoarcă*, cf. rus. *промокнуть(ся) до костей* etc.);

– Calcuri frazeologice argotice (ex.: **a merge iepure* (într-un mijloc de transport) pentru *a merge cu naşul*, cf. rus. *ехать зайцем*; **a pune (cuiva) macaroane pe ureche* pentru *a duce (pe cineva) cu zăhărelul*, cf. rus. *вешать (кому-либо) лапшу на уши* etc.).

7. În arealul lingvistic din stânga Prutului, fenomenul calchierii frazeologice după limba rusă este productiv nu doar în ansamblu, ci şi în cadrul unui element lexical. Astfel, de foarte multe ori, unităţile frazeologice înregistrate la un anumit cuvânt din rusă sunt calchiate în masă de către românii basarabeni. Acest aspect se întâlneşte, în special, la cele mai uzuale cuvinte din limbă şi la lexemele polisemantice (care, în general, abundă în expresii şi în perifraze). Spre exemplu, în familia frazeologică[6] a verbului *a merge*[7], se întâlnesc următoarele calcuri frazeologice, după limba rusă: **a merge în/ la atac* pentru *a porni la atac; a ataca*, cf. rus. *идти в атаку*; **a merge la compromis* pentru *a face/ a accepta/ a recurge la un compromis*, cf. rus. *идти на компромисс*; **a merge la concesii* pentru *a face/ a accepta concesii*, cf. rus. *идти на уступки*; **a merge la orice* pentru *a fi capabil de orice*, cf. rus. *идти на все*; **a merge la principiu* pentru *a nu se abate de la un principiu*, cf. rus. colocvial *идти на принцип*; **a merge la risc* pentru *a-şi asuma riscul; a risca*, cf. rus. *идти на риск*; **a merge la scandal* pentru *a fi pus pe scandal*, cf. rus. *идти на скандал*; **despre ce merge vorba?* pentru *despre ce este vorba?*, cf. rus. *о чем идет речь?* etc.

[6] Vezi: Hristea (1977), p. 593, unde apare pentru prima dată termenul *familie frazeologică*: „Înţelesul pe care îl dăm noului concept este de «totalitate a unităţilor frazeologice... care au în comun cel puţin un element component»”.

[7] Vezi unele structuri calchiate cu verbul *a merge* la: Guţu (1998), 107–108; Popuşoi (1998).

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

8. Calchiind unităţile frazeologice după limba rusă, vorbitorii români de la Est de Prut obţin adesea structuri frazeologice lipsite de expresivitate, în contextul în care corespondentele acestora din limba română standard se caracterizează prin plasticitate şi sugestivitate. Spre exemplu: **a da cu faţa în glod* pentru *a se face de pomină*, cf. rus. *ударить лицом в грязь*; **a întinde picioarele* pentru *a da ortul popii; a-şi da sufletul/ duhul*, cf. rus. *вытянуть ноги*; **a spăla (cuiva) capul* pentru *a face (pe cineva) cu ou şi cu oţet*, cf. rus. *вымыть (кому-либо) голову*; **joia, după ploaie* pentru *la paştele cailor; la sfântu'-aşteaptă; la calendele greceşti*, cf. rus. *после дождичка, в четверг* etc. Încărcătura afectivă a unora dintre astfel de frazeologisme din româna comună este conferită şi de caracterul idiomatic al acestora (cf. *a da ortul popii; a face pe cineva cu ou şi cu oţet; la paştele cailor*).

9. Din cauza influenţei tiparelor frazeologice ruseşti, românii din Basarabia, de cele mai multe ori, pierd din câmpul vizual diversitatea sinonimică a corespondentelor din limba română standard, axându-se doar pe unitatea frazeologică tradusă *ad litteram*. Spre exemplu: **a număra (cuiva) coastele* pentru *a-i rupe (cuiva) coastele; a muia (cuiva) oasele/ ciolanele/ spinarea; a lăsa (pe cineva) la trei/ patru coaste; a bate (pe cineva) măr; a snopi (pe cineva) în bătaie*, cf. rus. *(пере)считать (кому-либо) ребра*; **a stoarce sucul din cineva* pentru *a stoarce măduva/ untul din cineva; a-i stoarce cuiva şi măduva din oase; a scoate untul din cineva*, cf. rus. *выжать все соки из кого-либо*; **a-şi ţine limba după dinţi* pentru *a-şi ţine limba/ gura; a-şi ţine limba în gură; a-şi pune lacăt la gură*, cf. rus. *держать язык за зубами* etc.

10. Calcurile frazeologice trebuie deosebite de traducerile propriu-zise ale unităţilor frazeologice. După cum am văzut, calcurile frazeologice constau în transpunerea (fidelă) a astfel de structuri dintr-o limbă în alta: „Prin calchierea frazeologică înţelegem de fapt o traducere literală... a expresiei originale, în care se păstrează toţi componenţii, cât şi factura figurată a frazeologismului în cazul în care aceasta este prezentă" (Soloviov 1970: 1 076). Traducerile propriu-zise ale unităţilor frazeologice se caracterizează însă prin redarea conţinutului acestora, fără o transpunere *mot à mot* a elementelor lexicale constitutive. De regulă, sunt supuse traducerii propriu-zise expresiile idiomatice. „Nu pot fi deci calchiate acele unităţi frazeologice în interiorul cărora există o legătură semantică strânsă, ci numai acele combinaţii stabile de cuvinte în interiorul cărora elementele componente şi-au păstrat independenţa semantică şi pot fi deci traduse în altă limbă" (Stanciu-Istrate 2006: 118).

În limba română din Basarabia, procedeul traducerii propriu-zise se întâlneşte şi la alte tipuri de frazeologisme, nu doar la expresiile idiomatice. Spre exemplu, în îmbinarea frazeologică din arealul lingvistic în discuţie **o*

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

fată scrisă de frumoasă pentru *o fată frumoasă foc/ o fată ruptă din soare*, cf. rus. *писаная красавица*, în opinia noastră, avem a face cu o traducere propriu-zisă a frazeologismului din rusă, şi nu cu un calc frazeologic. În susţinerea acestei aserţiuni, ne serveşte faptul că expresia din româna din stânga Prutului nu traduce cuvânt cu cuvânt frazeologismul din rusă, ci redă doar conţinutul ei printr-o îmbinare nepotrivită de elemente lexicale. Această asociere de cuvinte, se pare, se face după tiparul *o fată foc de frumoasă*, în care elementul substantival (*foc*) şi cel prepoziţional (*de*) atribuie adjectivului (*frumoasă*) valoare de superlativ absolut. Ideea de superlativ este aspectul care se urmăreşte a fi redat şi de îmbinarea **o fată scrisă de frumoasă*. O traducere *ad litteram* a expresiei ruseşti *писаная красавица* ar avea însă în română forma *o frumuseţe pictată*. De altfel, expresia nerecomandată **o fată scrisă de frumoasă* reprezintă în ansamblu o traducere nereuşită. În limba rusă, participiul *писаная* provine de la verbul *писать*, care are atât sensul „a scrie", cât şi semnificaţia „a picta". După cum observăm, în procesul traducerii, românii basarabeni au utilizat primul sens din dicţionar („a scrie"), care este şi cel mai frecvent, şi nu pe cel adecvat contextului („a picta"). Un alt argument că expresia **o fată scrisă de frumoasă* este o traducere propriu-zisă îl constituie şi nerespectarea structurii din limba rusă.

Prin urmare, vorbim cu certitudine de calcuri frazeologice (chiar şi nerecomandate) doar atunci când elementele componente ale astfel de îmbinări din rusă sunt traduse *ad litteram* în limba română şi când, în limba receptoare, se menţine structura frazeologismelor din limba donatoare.

11. Uneori, în procesul calchierii frazeologice, se comit greşeli de traducere. Acest aspect se întâlneşte, cu precădere, în situaţiile de omonimie lexicală. De exemplu, expresia rusească *Сколько лет, сколько зим!* circulă în româna din stânga Prutului sub forma **Câte veri, câte ierni!*[8], dar şi în varianta **Câţi ani, câte ierni!*[9] Acest fenomen se explică prin faptul că, în limba rusă, lexemul *лет* (la pl.) are atât sensul „veri" (anotimp), cât şi „ani". Examinând cel de al doilea substantiv al frazeologismului rusesc (*зим* „ierni"), constatăm că avem a face cu o corelaţie lexicală *лет* „veri" – *зим* „ierni". Prin urmare, traducerea fidelă a unităţii frazeologice ruseşti de mai sus este **Câte veri, câte ierni!*, şi nu **Câţi ani, câte ierni!* Trebuie subliniat că ambele construcţii din româna din Basarabia sunt însă nerecomandate, deoarece ele reprezintă veritabile calcuri frazeologice, după limba rusă. Pentru exprimarea sensului redat de

[8] Vezi: Mătcaş (1995), p. 119–120.

[9] Vezi: *Dicţionar rus-român* (1985), unde expresia rusească în discuţie este înregistrată la substantivul pl. *лет* „ani".

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

frazeologismul rusesc *Сколько лет, сколько зим!*, limba română standard dispune de expresia *a trecut un car de ani de când nu ne-am mai văzut!*

Literatura de specialitate[1] recomandă ca unităţile stabile de cuvinte să fie adaptate la limba în care se face translarea. Când însă nu se poate găsi un echivalent din categoria frazeologismelor, se preferă o traducere liberă în locul uneia textuale.

Alteori, greşelile din procesul de traducere pot genera calcuri frazeologice eronate. Spre exemplu, în unitatea frazeologică din româna din Basarabia **a prezenta (cuiva) cuvântul* pentru *a da (cuiva) cuvântul*, cf. rus. *предоставить (кому-либо) слово*, s-a tradus greşit verbul *предоставить* „a acorda; a da", care s-a confundat cu paronimul *представить* „a prezenta".

De asemenea, în frazeologismele din româna de la Est de Prut **cât ai pune pe un dinte* pentru *cât ai pune pe o măsea*, cf. rus. *на один зуб (положить)* şi **a nu avea ce pune nici (măcar) pe un dinte* pentru *a nu avea ce pune nici (măcar) pe o măsea*, cf. rus. *нечего на зуб положить*, s-a tradus greşit substantivul rusesc *зуб*. În limba rusă, acesta are atât sensul „dinte", cât şi „măsea" (cf. rus. *коренной зуб*). Prin urmare, în procesul transpunerii din rusă în română, vorbitorii basarabeni au folosit nepotrivit primul sens din dicţionar al cuvântului *зуб*, creând, astfel, calcuri frazeologice nerecomandate.

12. Din cele analizate mai sus, conchidem că, în limba română actuală din Basarabia, calcul frazeologic este un fenomen foarte răspândit şi destul de productiv. Din cauza contactului intens dintre limba română din acest arel lingvistic şi limba rusă, structurile frazeologice ruseşti sunt percepute de românii basarabeni ca fiind proprii şi limbii române. Astfel, traducând *ad litteram* unităţile frazeologice din rusă, foarte mulţi vorbitori din stânga Prutului nu realizează că obţin îmbinări stabile de cuvinte inexistente în limba română comună, adică frazeologisme calchiate.

Calcurile frazeologice după limba rusă dublează inutil unităţile frazeologice din limba română standard, care are forme consacrate şi bine definite pentru exprimarea unui sens sau a altuia. Din acest motiv, calcurile frazeologice din româna actuală de la Est de Prut trebuie condamnate şi evitate atât în limba scrisă, cât şi în cea vorbită.

BIBLIOGRAFIE

Condrea, I., 2001, *Redarea frazeologismelor în traducere*, în Condrea, I., *Comunicarea prin traducere*, Chişinău, Editura Tehnica-Info, p. 58–70.

[10] Vezi: Condrea (2001), p. 70, Stanciu-Istrate (2006), 119.

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)

Dicţionar rus-român, 1985, [Gh. Bolocan, T. Voronţova], Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
Farcaş, L., 1958, „Некоторые наблюдения над кальками в румынском языке с русского", *Culegere de studii*, Bucureşti, p. 9–21.
Guţu, V., 1998, *Dicţionar al greşelilor de limbă*, Chişinău, Editura Arc.
Hristea, Th., 1965, „Contribuţii la studiul influenţei ruse moderne asupra limbii române actuale (calcuri lingvistice)", *Romanoslavica*, XII, p. 315–326.
Hristea, Th., 1968, *Calcul lingvistic*, în Hristea, Th., *Probleme de etimologie*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, p. 143–202.
Hristea, Th., 1977, „Contribuţii la studiul etimologic al frazeologiei româneşti moderne", *Limba română*, XXVI, nr. 6, p. 587–598.
Hristea, Th., 1984a, *Calcul lingvistic ca procedeu de îmbogăţire a vocabularului*, în Hristea, Th. (coord.), *Sinteze de limba română*, Ediţia a III-a, Bucureşti, Editura Albatros, p. 100–121.
Hristea, Th., 1984b, *Calcuri frazeologice şi lexico-frazeologice,* în Hristea, Th. (coord.), *Sinteze de limba română*, Ediţia a III-a, Bucureşti, Editura Albatros, p. 151–153.
Iordan I., 1949, „Influenţe ruseşti asupra limbii române", *Analele Academiei Republicii Populare Române*, Seria C, Tomul 1, Bucureşti, Editura Academiei, p. 1–69.
Mătcaş, N., 1995, *De la grotesc la sublim*, Chişinău, Editura Revista Limba română.
Mândâcanu, V., 1987, *Cuvântul potrivit la locul potrivit*, Ediţia a II-a, Chişinău, Editura Cartea Moldovenească.
Mihăilă, G., 1954, „Observaţii asupra influenţei ruse în vocabularul limbii române contemporane", *Limba română*, III, nr. 3, p. 27–35.
Palii, A., 1991, *Calchierea ca aspect al interferenţei limbilor (contacte moldo-ruse)*, Chişinău, Editura Ştiinţa.
Popuşoi, C., 1998, „Unele aspecte ale utilizării construcţiilor cu verbul *a merge*", *Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară*, Chişinău, nr. 1, p. 77–79.
Popuşoi, C., 2013, *Limba română actuală din Basarabia. Particularităţi morfosintactice şi lexico-semantice*, Bucureşti, Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române, Colecţia Aula Magna, p. 117–123.
Rizescu, I., 1958, *Contribuţii la studiul calcului lingvistic*, Bucureşti, Editura Academiei.
Soloviov, V., 1970, „Calchierea frazeologismelor figurate în dicţionarele bilingve romanico-slavice", *Acte*, XII, vol. II, Bucureşti.
Stanciu-Istrate, M., 2006, *Calcul lingvistic în limba română*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Vascenco,V., 1962, „Calcuri savante formate în limba română după modele ruseşti (secolele al XVIII-lea – al XIX-lea)", *Culegere de studii. Limbă – literatură – metodică*, Bucureşti, p. 59–70.

Carolina POPUŞOI
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti

BDD-V2865 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:13 UTC)